

Seminář „Suché období 2014–2017: vyhodnocení, dopady a opatření“

Dne 30. května se na Novotného lávce v Praze uskutečnil seminář „Suché období 2014–2017: vyhodnocení, dopady a opatření“ pořádaný Českou vědeckotechnickou vodohospodářskou společností ve spolupráci s Českým hydrometeorologickým ústavem a Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. M., v. v. i.

Program semináře zahrnoval celkem 12 hlavních prezentací doplněných 5 mikro-prezentacemi a diskuzí. Témata prezentací zahrnovala vyhodnocení srážek a odtoků v období 2014–2017 a jejich srovnání s historickými epizodami, informace o legislativních opatřeních přijatých po roce 2015 v reakci na sucho, včetně těch, jejichž realizace dosud probíhá. Dále byly představeny některé hodnotící nástroje, které vznikly jako podpora pro zvládání sucha.

Poznatky ze semináře

Suché období posledních let se výrazně projevilo zejména v podobě velmi malých odtoků, tedy v podobě hydrologického sucha. Na některých tocích se jednalo o nejmenší odtokové množství za tři až 4leté období od začátku pozorování průtoků, například na Lužnici byl zaznamenán vůbec nejmenší 30denní průtok od roku 1911. Ale přesto existují paralely dřívější (1858–1875) i relativně nedávné (1989–1994) ukazující na delší a ještě extrémnější možné periody trvání sucha. Problémem, který je nutno uvažovat dnes, je obecně vyšší teplota vzduchu, která zvětšuje potenciální evapotranspiraci a z hlediska vzniku a rozvoje sucha je nepříznivým faktorem.

Diskuze o příčinách sucha i o možných opatřeních ukázala, že stále máme i v odborné veřejnosti tendenci toto téma poněkud polarizovat – stavět do protikladu plošná a přírodně blízká opatření v krajině vůči strukturálním opatřením na vodních tocích, zejména víceúčelovým vodním nádržím. Bohužel se zdá, že lidé, a to i odborníci, mají nejspíš své vlastní preference přístupů, které je vedou k upřednostňování jednoho, či druhého typu opatření. A i když se jich většina shodne na nutnosti jejich kombinace v rámci integrovaného managementu vodních zdrojů, stále chybí pochopení toho, že zde nemůže být ustavena žádná obecně platná hierarchie těchto opatření.

Co je toho příčinou?

Na jednu stranu máme štěstí, že naši předkové postavili řadu technických staveb zajišťujících nám zdroje vody – a není bez zajímavosti, že se nádrže stavěly vždy s odstupem po epizodě sucha. Rozsáhlá síť vodních nádrží nám umožňuje žít ve vodním blahobytu, kdy zásobování vodou je pro téměř všechny obyvatele bez problémů zajištěno. Jenže již desítky let se žádná nová nádrž nepostavila, a proces přípravy jejich výstavby je natolik dlouhý a komplikovaný, že v nejbližší době žádná nová nádrž nejspíše nevznikne. Část odborníků tak propadá beznaději a vidí potřebu přípravy nových vodních nádrží jako nutnou prioritu a nejkritičtější současný problém, kdy bez posílení současných zdrojů vody novými nádržemi může náš současný vodní blahobyt skončit.

Naopak dost nešťastná situace, kterou jsme si ve větší míře způsobili sami, je v podobě stavu krajiny. Velké spojitě lány, utužení půd, nevhodné meliorace; výsledkem toho všeho je nárůst eroze, ztráta humusu a retenční schopnosti půd a vysychání krajiny. Opatření v krajině jsou proto nezbytná a

správně byla identifikována jako priorita v Národním akčním plánu adaptace na změnu klimatu. Přesto se situace v reálu zatím nijak dramaticky k lepšímu nezměnila. Jiná část odborníků proto vidí toto jako nutnou prioritu a nejkritičtější současný problém i pro otázku sucha.

Ale krajinná opatření a vodní nádrže řeší každé jiný problém, není mezi nimi žádné pořadí významnosti. Tato opatření totiž směřují na jiné projevy sucha a různé jeho dopady – půdu, vegetaci a jakost podzemních vod v případě krajinných opatření, vodní toky a zdroje vody pro zásobování v případě nádrží. Směřují také na různá prostorová měřítka – lokální zlepšení mikroklimatu, bohatství ekosystémů a krajinného vzhledu v prvním případě a na zajištění objemů vodních zdrojů v nadregionálním měřítku v případě druhém. Dotýkají se i jiného časového měřítka – krátkodobého sucha a ovlivnění zemědělské produkce, na straně druhé dlouhodobého sucha a jeho překlenutí. První opatření jistě zvyšují každodenní kvalitu života, druhé co nejkomfortnější zvládnutí kritických situací.

Krajinná opatření a vodní nádrže proto nestojí proti sobě, nestojí ani za sebou, ale jen a pouze vedle sebe a vhodně se doplňují. Podmiňovat jedno opatření tím, že k němu bude přistoupeno, až pokud nebude stačit jiné, by bylo bláznovství.

Uvědomme si, že život ve vodním blahobytu je také zrádný v tom, že dokážeme bez dopadů přečkat období běžného sucha, dokážeme přečkat i silné sucha a získáváme pocit uspokojení, že jsme proti suchu odolní. A tím paradoxně zvyšujeme svou zranitelnost suchem opravdu extrémním, které překoná meze naší současné odolnosti. Až přijde, budeme zaskočení, a o to tvrdší budou jeho dopady.

RNDr. Jan Daňhelka, Ph.D.
Odborný garant akce